

KÁLDY SÁRA

„Más költők?”

VÖRÖS ISTVÁN: NEM TI KUSSOLTOK

Vörös István legújabb, a Scolar Kiadónál megjelent *Nem ti kussoltok* című verseskötete József Attila életművével, a köztudatban elevenen élő „nagy” verseivel dialogizál. A kötetben 74 parafrázis/átirat kapott helyet, amelyek sorrendje a kötetben jobbra az eredeti darabok keletkezésének időrendjét követi. A versek formája, képi világa, szókincse, allúziói felidézik a költő-előd életművét. Új József Attila-verseket írni nem példa nélkül való vállalkozás – gondoljunk akár a *Már nem sajom, József Attila legszebb öregkori verseire*, Zalán Tibor *dünyögés, félhangokra* című kötetére vagy Parti Nagy Lajos *Notesz* címen közreadott szövegeire – így a kötet nem újszerűsége révén tart számot a figyelemre. A szerző életművében sem ez az első átirat-kötet. A *Vörös István gép vándorévei* című kötet Weöres-átiratai, a *Százötven zsoltár* című kötet zsoltárátültetései és más klasszikus versek, gyermekversek, dalszövegek átdolgozásai is előkészítették ezt az irodalmi találkozást.

Scolar Kiadó
Budapest, 2021
152 oldal, 2475 forint

A *Nem ti kussoltok* tematizálja tartalom és forma viszonyának örök kérdését. Az átiratok a forma felsőbb-ségét hirdetik, ugyanakkor tartalom és forma elidegeníthetőségének lehetőségére is rákérdeznek. Így lehet, hogy a kötet nyitó versében, *A túlvilág dúdolásában*, amely *A kozmosz éneke* című József Attila-vers átirata, nemcsak egy szonettkoszorú szerepel mesterszónettel, hanem egy ráadás „árnyék-szonett” is, amely a szonettek első terzinájának első soraiból áll elő. Ugyanakkor ez az árnyék-szonett spontán módon egymás mellé illesztett sorok benyomását kelti. A tartalmi koherencia hiánya, megsértése felhívja a figyelmet az eredeti mű erejére. Az átiratok ismerős ismeretlensége, a József Attila-i költészettől sok esetben idegen képek, poétikai megoldások intencionálják, hogy az olvasó az átiratokat az eredeti versekkel összeveesse.

A *Két tudat versei* alcím a József Attila költészetével való találkozás mozzanatára irányítja a figyelmet. A kötet és a József Attila-versek beszélőjének világa összehangolódik. A múltnak ilyen meglepetésszerű felbuk-

kanásaival minden korban számolni kell: a „pillanatok köhögve elvonulnak, / ez itt egy szanatórium, / kúrára mennek, nem pedig elmúlnak, / és visszatérnek egyszer, úgy bizony” (*A szerelem dühe és józansága*), „Ahogy a múltban annyiszor szokott, / az élete most elrendeltetett” (*Egy kis tudat*), „nem tudni, tegnaptól vagy holnaptól maradt” (*Belvárosi tény*). Az eredetszövegekkel való találkozás pillanatnyi tudatállapotként jelenik meg a kötetben, melynek során spontán József Attila-sorok születnek: „Egy sámli árnyán ül szímem, / az arcom sápatag marad, / a félelmem kivetitem, / és testet ölt egy pillanat.” (*Két tudat*). A kötetben artikulált spontaneitás annak az illúzióknak a része, amelynek hatására a kötet olvasója úgy érezheti, közvetlenebb kapcsolatba kerülhet a József Attila-versekkel. Ezt a hatást erősíti a Vörös-átiratok befogadásának, recepciójának közös kiindulópontja, amely az átiratokat az aktualizáció kérdéskörébe utalja, értelmezését adva annak az eljárásnak, amelynek során a *Százötven zsoltár* című kötetben a *pásztorból vil-lanypásztor*, a *Nem ti kussoltok* című kötetben a *telefonoztam* helyett *fészbukon mit posztoltam* lesz. A markánsan XXI. századi szókészlet használata a fülszövegek és a recepció sugallatával ellentétben azonban nem a jakobsoni értelemben vett intralingvális fordítás esete, nem az érhetőbbé tétel szolgálja. A kötet versei nem is klasszikus értelemben vett parafrázisok. Nem tétjük, hogy bármilyen tekintetben versenyre keljenek az eredeti művekkel, ebben áll pillanatnyiségük gesztusa: „Most egy kis vázlatot / tettem eléd” (*Európa köldökén*), „Mikor éjjel kihúny az agy, / akkor jönnek ilyen szavak” (*A szerelem dühe és józansága*). Ehelyett erős elvárástörő mechanizmust működtetnek. A József Attila-versek formáját, sok esetben rímeit, stílárius jegyeit, fogalomkészletét is megtartva az átiratok regisztert váltanak, az örökkévalóságnak szóló, egyetemességet kifejező sorok, képek helyébe köznapi jelentések lépnek, amelyek demisztifikálják, vulgarizálják a József Attila-költemények képeit, tartalmait: „Ki mint SMS önnön mobiljától”; „A lét szunyál” (*A szerelem dühe és józansága*), „Mint egy tányér rossz kutyakaja, / mit méregdrágán vettek” (*Lakópark*). Ez az eljárás sokszor provokatív, fölforgató, ugyanakkor ebben áll sajátossága is. A *Tizedmásodperc a név kimondása előtt* című vers a mély gyászt megjelenítő költeményt, a *Meghalt Juhász Gyula* című József Attila-verset ülteti át egy másik, köznapi regiszterbe, nyers szenvtelenséggel szólalva meg, bagatellizálva a halált: „A legizgalmasabb hír mások halála”. Az ehhez hasonló, a kötetet jellemző köznapiasító eljárások dicstelenítik az eredeti műveket, és egyúttal előkészítik a terepet a Vörös István költészetét meghatározó kép- és gondolatvilág köteteken átívelő mozgásainak, gazdag utalásrendszerének. A kötet megidézi többek között Pilinszkyt, Babitsot, Füst Milánt, Goethét, Rilket, Nietzsche-t, megjelennek életrajzi vonatkozású utalások (Bakonyméró az 1964. szeptember 20. című versben), valamint fontos szerep jut Fellini *8 és 1/2* című filmes ars poeticájának is: a kötet beszélője úgy halad végig a sorokon, mint a film szerzői világban lévő főszereplője a játékidőn, akit a múltjából felbukkanó alakok, eszmék, érdekek mintegy dróton rángatnak, miközben el kellene készítenie a filmet. Fellini alkotása Vörös István életművében visszatérő elem, a *Százötven zsoltár* című kötetben a *Cl. Zsoltár Ars poetica* című költeményben tűnik fel, és a *Nem ti kussoltok* című kötetben is megjelenik a *Hetedik* című József Attila-átirat címeként (*Nyolc és fél*), kulcsát adva egy lehetséges értelmezésnek.

Az ezúttal József Attila-hangon gondolkodó és verselő Vörös István legújabb kötetével tovább gyarapította átirat-köteteinek sorát. A forma hatalmáról árulkodik, hogy még a Vörös István-féle szétszóródó tartalmakkal telített József Attila-átiratok is milyen elevenen idézik meg a költő-elődöt: „mert füledben marad a ritmus, / mi mindig visszaszól, / s benned ötöl-hatol.” (*Belvárosi tény*)